

„Ha szóba jön a posztmodern, kiabálni kezdenek, mint egy apával szokás”

Beszélgetés Locker Dáviddal

LUDMÁN KATALIN: *Jelenleg az ELTE BTK irodalom- és kultúratudomány szakos hallgatója vagy. 1998-ban születettél Szatmárnémetiben, és miután a családdal Magyarországra költöztetek, a székesfehérvári Ciszterci Szent István Gimnáziumban érettségiztél 2017-ben. A középiskola óta jelennek meg verseid különböző lapokban. Publikáltál egyebek mellett az Eső, a Műút, az Élet és Irodalom, a Kalligram és az Irodalmi Szemle versrovataiban. Résztvevője vagy a Jövőbemutató című projektnek, két alkalommal jelöltek Petri-díjra, tavaly pedig Móricz-ösztöndíjas lettél a Beszédkényszer című kötetterveddel, aminek egy változatát nekem is elküldted erre az interjúra készülve. Mit lehet tudni a kötetről és a jelenlegi állapotáról? Körülbelül hány vers kerül majd bele az eddigiek közül, és milyen intervallumban keletkeztek ezek a szövegek? Hogyan dolgozol velük?*

LOCKER DÁVID: Nem vagyok nagy híve a koncept-köteteknek, legalábbis vannak ezzel kapcsolatban kételyeim. Én azt szeretem, amikor a versek relatíve spontán keletkeznek, és azokból áll össze valami olyan, amit előre nem tervezek meg. Tehát utólag rendezem egységgé a kötetet.

– És ennek a kötetnek a koncepciója hogyan szerveződött?

– Ilyen téren azért volt egy külső hatás. Mindig fontolgattam, hogy be kellene adni a Móriczra (Móricz Zsigmond irodalmi alkotói ösztöndíj – a szerk.), de nincs még kötetem – dilemmáztam; hát küldd el akkor azt, ami van – mondták. És akkor megsámoltam, hogy egyáltalán mennyi van, és rájöttem, hogy kijönne egy kötetre való. Emellett felfedeztem, hogy vannak olyan visszatérő témák, motívumok, vershelyzetek, amik nagyjából egy irányba mutatnak.

– Középiskola óta írsz. A kötetterv most csaknem negyven szöveget tartalmaz.

– Középiskola óta írok, igen, de azért a korai versek, nem meglepő módon, elég rosszak voltak. Ami biztos, hogy a *Beszédkényszer* domináns része az elmúlt két évben keletkezett. Úgy érzem, hogy körülbelül akkoriban találtam meg a hangomat, legalábbis akkor kezdtem magabiztosabban érezni, hogy mi az, ami talán jól megy nekem. És a kötetet adó versek fő témái is akkor kezdtek véglegessé és tudatossá válni. Ezek is úgy rögzültek, hogy észrevettem, hogy bizonyos dolgokról többet írok. Sok olyan verset írok például, amik magának a versírásnak a helyzetét, választójait, meghasonlásait, lehetőségeit firtatja –

ezzel, persze, bizonyára nem vagyok egyedül. Sokat írok arról is, hogy milyen egyáltalán költőnek lenni, hogyan lehet ma valaki költő anélkül, hogy elszégyellné magát, amikor ezt válaszolja a csak húsvétkor látott rokonok vagy a távolsági buszon érdeklődő nénik kérdéseire. Arról, hogy hogyan veheted magad ma költőként komolyan egyáltalán.

– Ez a kötet – amellett, hogy a cím és a címadó vers is tematizálja a költői pályakezdés alaphelyzetét vagy ennek a helyzetnek a lehetőségeit – kiad egy narratív ívet, aminek a kezdőpontja valóban a közléskényszer („mondani kéne valamit”), a végpontja pedig valamiféle elnémulás: „biztos feltűnik nekik, / hogy újra mosolyogni látnak, / mint ahogy nekem is, / hogy két év után / végre csöndben vagyok, / és hogy ez tulajdonképpen mennyire jó.”

– Az is úgy jött, hogy rájöttem, hogy van két vers, a *Beszédkényszer* és *A humán-értelmiségi hazatér*, amelyeket a kötet elejére meg a végére téve az egész kap egy keretes szerkezetet vagy valamiféle rekurziót.

– Az egyes versek is rendelkeznek cselekménnyel, önálló narratívoummal. Ez a fajta beszédesség, a történetmesélés is része annak a formának vagy annak a hangnak, amire rátaláltál és úgy érzed, hogy jól megy?

– Szerintem ez se koncepciózus. Ez megy könnyen. Úgy érzem, hogy egyes narratív elemek fölvilantása fontos dolgokat tud elmondani; sokszor kifejezőbbnek érzek egy-egy jellegzetes eseménysort a képiségnél vagy az erőteljes hangzóságnál – már ha a líraiságot ezen hagyományos koordináták mentén jelöljük ki. Ami persze felveti azt a kérdést – és ezt többektől meg is kaptam már –, hogy lehet, talán jobb lenne novellákat írnom.

– Jelent meg tőled novella is.

– Igen, de a prózához én lusta vagyok. Ahhoz le kéne ülni. Ezek a versek meg olyanok, hogy elég egyetlen jelenetet, jelentésszerű történetet rögzítenem. A prózában viszont fel kell építeni egy figurát, és azt a világot, ami körülveszi, aztán valahogyan belevinni a múltját, motivációit, kapcsolatait...

– De van olyan elképzelésed, hogy a jövőben komolyabban foglalkozz a prózával is?

– Van, persze. Van is ötletem egy újabb novellára, de hülyeségnek tartanám, hogy most valami trailert rögtönözsek hozzá. A lényeg, hogy a kudarcos bölcsészfigurák érdekelnek. Meg egy családregényt tervezek majd előbb-utóbb írni, mi mást.

– Téged személyesen mi foglalkoztat a kudarc témájában?

– A félelem.

– A kudarcról? Pedig a te személyes életedben nem éppen a kudarcok jellemeznék.

– De ezt látom magam körül. Hogy az egykori barátaim szépen lassan lemondanak az álmaikról. Nyilván ez egy személyes félelem is. Én magamat persze – mint magát valószínűleg minden író – el nem fogadottnak vagy legalábbis kinézettnek érzem. Gondolkodtam is ezen mostanában, hogy közben nem panaszkodhatok, kérnek tőlem szöveget, meghívnak felolvasni, itt van akár ez az interjú is, vagyis építem az ún. karrierem, de mindig ott van az az egzisztenciális félelem, hogy mi van, ha ez egyszer nem lesz. Ez a költői „karrier” is

egy szimbolikus tőke, amiből nyilván nem lehet megélni. Idén befejezem az egyetemet, ha nem vesznek fel a doktorira, akkor mehetek a CBA-ba kasszásznak, vagy valami multihoz hiperventillálni a rekreációs szobába. Hogy melyik a jobb-rosszabb, egyelőre nem döntöttem el. Ez is bizonyos csalódás, hogy vannak ösztöndíjak, szimbolikus eredmények, de ez az egész irodalmi élet csak egy alteregónak szól, miközben a „polgári”, a „valódi” énem nem tudja, miből fizeti majd a jövő havi albérletet. Mindegy, ha felvesznek doktorira, nem fogok többet panaszkodni, ígérem!

- *Milyen témával jelentkezel?*

- Szerb Antallal szeretnék foglalkozni, és a válságotematika érdekel: olyan szövegeket vizsgálok (Szerb Antal mellett főként Márait és Krúdyt), ahol a modernitást mint válságot, mint valami értékes elvesztését mutatják be.

- *Visszatérve a megélhetési kérdésekre: van olyan szerepmódelem a kortárs irodalomban, amivel tudsz azonosulni, vagy olyan szerző, aki olyasfajta egzisztenciát képvisel, ami valamilyen módon célképzete annak, ahogyan te élsz, és annak, amit szerzőként csinálsz?*

- Amit én jelenleg követek, arról Nemes Z. Márió vagy Deres Kornélia jut eszembe, akik tanítanak, van egy épülő akadémiai karrierjük, és mellette alkotnak, ez a két szféra pedig összeköttetésben van, hiszen ezek nyilvánvalóan nem elválasztható dolgok. De Térey Jánost is nagyon tisztetem, aki rengeteget írt – és ahogy én tudom – csak ebből élt.

- *Mennyit vagy milyen gyakran írsz? Egyáltalán hogyan írsz? Mennyit pihenteted?*

- Nagyon rendszertelenül írok, a verset azért is szeretem, mert általában csak leülök és megírom.

- *Egy ülésből?*

- Előtte sokat gondolkodom rajta, de igen, ha már nekiállok leírni, akkor általában egy ülésből. Utána persze áthelyezek sorokat, szerkesztek, húzok belőle, de ez utóbbit általában másra bízom, mert én sajnos sokszor nem bírom elengedni a saját soraimat.

- *Kinek küldöd el először?*

- Korsós Gergőnek szoktam elküldeni mostanában.

- *És megfogadod a tanácsot?*

- Nem mindig. Mert olyan téren viszont koncepciózus vagyok, hogy ilyenkor van a fejemben valami, amit el akarok mondani, és ha úgy érzem a módosítások a vers általam elképzelt tartalmát is átírják, akkor nem minden javaslatnak engedek.

- *Egy korábbi beszélgetésünkön két másik költőt is említettél, akikkel kapcsolatban vagy: Peer Krisztiánt és Kemény Istvánt. Velük hogyan alakult az ismeretség?*

- Peer Krisztiánnal teljesen random ismerkedtünk meg. Kölcsönösen küldünk egymásnak néha szövegeket, de ez elég hektikus. Kemény Istvánnal a Hajdúböszörményi Íróklubban találkoztam, ahova már kamaszkorom óta járok. Nyilván jól esett, hogy tetszettek neki a szövegeim, pláne, hogy ha jól emlékszem, két éve szemináriumvezetőként megkaptam tőle a tábor líra-díját, illetve tavaly a többi szeminárium vezetőjének döntése nyomán a tábor nagydíját.

Szóval így nyaranta összeülünk a többi táborozóval együtt Bösörményben műhelyezni, de nem nagyon beszélünk ezen kívül.

– *Mennyiben hat rád az ő költészetük? Vagyis, kifejezetten az ő költészetük hat rád, vagy másoké inkább formálták a Beszédkényszer vereseit?*

– Peer Krisztiánt mindenképpen mondanám, de nem tudom magam megítélni, hogy mennyire hat rám. Vagy mondjuk épp olvastam a *Nílust*, van benne egy nagyon jó vers, a *Hipnoterápia*, és mostanában írtam egy szöveget, amelyik tudat alatt szerintem egy picit arra játszik rá. Azt a verset nagyon szeretem, elolvasom havonta nagyjából, az ilyen versek, amikhez vissza-visszatérünk, hatnak az emberre így vagy úgy. Vagy a másik hatás – főként Peer szövegeiből –, ez az erős alanyiség, ami azonosítja a megszólalót magával a költővel, de Purosz Leonidasz és Vida Kamilla versei is hatottak arra az élőbeszédszerű, ironikusan hangszerelt költészetre, amit én is csinálok. Meg régebről persze Petri. Végső soron minden ilyen jellegű megszólalás valahogy Petrire megy vissza.

– *Egy nagyon határozott verseszményről tudósítanak a szövegeid, aminek a tétje az esztétikai tapasztalat szépségének és igazságának a felmutatása vagy rehabilitációja a „semmitmondással” szemben. Úgy is mondhatnánk, síkra szállsz azért, hogy nem baj, ha egy műalkotás vállal értékeket.*

– Igen, van egy nagyon erős opponálás azzal szemben, amit mondjuk húsz-harminc éve „szövegirodalomnak” hívtunk.

– *A Diszkrét zsenik című versben azt írod: „Három részeg huszonéves ül a nappaliban, / és az irodalomról beszélget. / Olyan szavakat használnak, / hogy »mélység«, meg hogy »valódi problémák«, / és ha szóba jön a posztmodern, / kiabálni kezdenek, / mint egy apával szokás.” Hiába önironikus, mindezt nehéz nem esztétikai állásfoglalásként is olvasni egyben.*

– Az történt, hogy olvastam anno a kortárs verseket és gyengének találtam őket. Nemcsak a verseket, hanem a prózákat is. Úgy éreztem, hogy mindaz, amire posztmodernként szoktunk hivatkozni: semmitmondó. Még gimnáziumban fogalmaztam meg magamban, hogy Ottlik Gézáig nagyon jó a magyar próza és azután – valahogy – elromlik. Nekem ilyen téren a „Péterek nemzedéke” egy kicsit csalódás volt, legalábbis ahhoz képest, hogy mekkora tisztelet lengte (és lengi) körül ezeket az írókat akkor, amikor én az irodalomba integrálódni próbáltam. Untam őket. Nem vagyok persze hatalmas ismerője ezeknek a szerzőknek, és az egyetemen aztán megszerettem egy-két könyvet Esterházytól és Nádasztól, de sokáig azt éreztem – és tulajdonképpen ez talán nem is a „Péterekre”, hanem főleg az 1990-es évek irodalmára igaz –, hogy ez a posztmodern irónia mindent megvon és megmosolyog, ami szép. Az irónia pedig mindig egy negáció, de a negáción sosem lép túl. Meg irritálta a romantikus széplelkemet, hogy akkor mi van helyette? Nyilván ezeket a fogalmakat, hogy haza meg szerelem dekonstruáljuk, de mit állítunk helyette, amiért érdemes lenne élni?

– *És az nem egy koncepció, hogy felmutatni ezt a verseszményt, és következetesen ilyen lírát művelni, és erről írni, ezt problematizálni? Nekem azok a versek tűnnek*

a legsikerültebbeknek, amelyek nem pusztán tematizálják ezt a kérdést, hanem egyúttal megvalósítják a bennük vázolt esztétikai programot.

- Igen, ha a későbbi veresimben lesz elmozdulás, akkor az éppen ez lesz. Ki akarok lépni ebből a metaszintből. Mert ezt én is érzem, hogy sokat beszélek arról, hogy mit hogyan kellene, de most már meg is kellene csinálni. Bízom benne, hogy vannak azért a kötetben olyan versek, amelyek meg is valósítják ezeket a poétikai elveket, de szeretném ezt a metaszintet redukálni és „rendes” verseket írni, olyat, ami nem a versről beszél.

- *Amikor a beszédkényszerben nincs benne a kényszer?*

- Jaja, csak a beszéd.

- *A kötetzáró versben előkerülő elnémulás akkor olyasmit is jelent, hogy elhagyni a versbeszédből a túlzásba vitt önreflexiót?*

- Nyilván ezt így is értelmezi a cím, de igen, szeretnék a jövőben kevésbé kényszeres lenni, minden értelemben. Oké, elmondtam, hogy mit gondolok az irodalomról, itt is, a versben is, mindenhol, akkor csináljuk is meg, vigyük végig.

- *Te olyan lelki alkat vagy, akit ez a perspektíva inkább nyomaszt vagy inkább motivál?*

- Nyomaszt, mert olykor úgy érzem, hogy szembeszélben vagyok.

- *Hogy nincs egy közeg, akikkel tudsz azonosulni?*

- Nem érzem, hogy be tudnám magam illeszteni bármilyen irodalmi csoportba azon túl, hogy vannak itt-ott haverjaim. Ennek bizonyára lélektani okai vannak. De kapok visszajelzéseket, hogy mások sem teljesen elégedettek a posztmodern hagyománnyal, amit örököltünk, és ez vissza tudja kicsit adni az önbizalmam. Azért azt hozzátenném, hogy az említett versben nem véletlenül van az, hogy úgy szidják, mint egy apát, mert mindemellett a posztmodern a maga belátásaival közben egy megkerülhetetlen hagyomány. Lehet, hogy – így elegánsan saját magamat értelmezve – kiderül, rengeteg posztmodern elem van a verseimben: akár a fikció és a valóság egymásba mosásában, a fikcionalizáltság önleplezésében vagy éppen a nyelvi és kulturális megelőzőttudat – számomra legalábbis – szorongató tapasztalatában.

- *A versbeszélő a kötet utolsó versében az apával is békét köt. Az elfogadás felülírja a korábbi feszült viszonyt, a lázadást. („Apám, / akinek két éve, / mielőtt Pestre költöztem volna, / azt mondtam, hogy egy náci fasz, / és hogy többet ne keressen, / már a kapuban vár, / kezet ráz velem, / és közli, / hogy behűtött két sört.”)*

- Igen, nem teljesen opponáló a viszony, hiszen úgy helyezkedik szembe valamivel, hogy közben ott vannak benne az opponálttól tanult reflexek is, úgy akarja meghaladni a hagyományt, hogy közben vallja annak – talán soha el nem múló – megkerülhetetlenségét is.

Ludmán Katalin

LUDMÁN KATALIN (1988) a Miskolci Egyetem Irodalomtudományi Doktori Iskolájának hallgatója, az ME BTK MNYII tudományos segédmunkatársa.